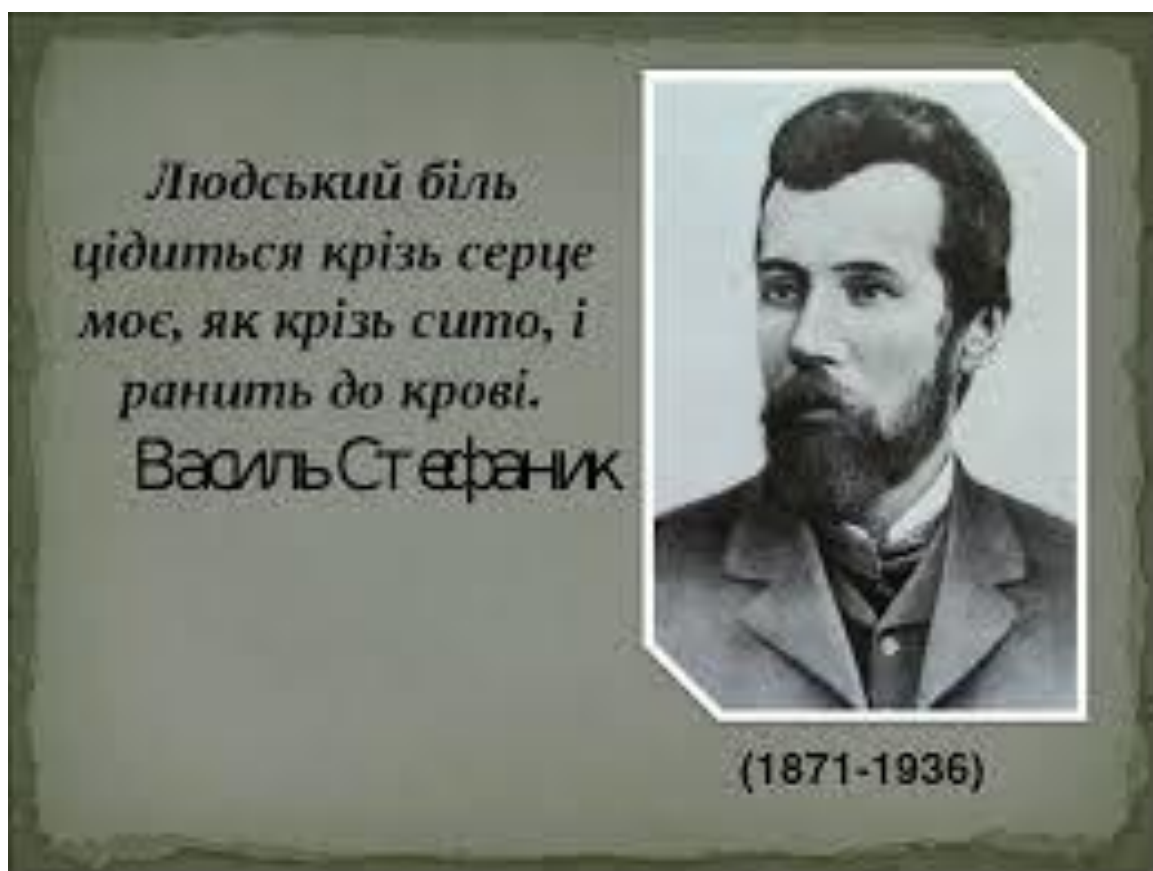

До 150-річчя від дня народження Василя Стефаника –

видатного українського письменника, майстра експресіоністичної новели, громадського та політичного діяча

Василь Семінович Стефанік (14 травня 1871, Русів (тепер Снятинського району Івано-Франківської області) – 7 грудня 1936) – український письменник, майстер експресіоністичної новели, громадський діяч, політик. Посол (депутат) Австрійського парламенту від Королівства Галичини та Володимирії. Зять священника УГКЦ, посла Галицького сейму Кирила Гаморака.

Хата, в якій народився В. Стефаник.

Народився 14 травня 1871 року в селі Русів на Станіславщині (тепер Снятинського району Івано-Франківської області) в сім'ї заможного селянина Семена Стефаника.

Середню освіту здобув у гімназіях Коломиї (1883-1890) та Дрогобича (1890-1892). У гімназії Стефаник відчув соціальну нерівність. І вчителі, і панички-учні глузували, знущалися з селянських синів. Там передові гімназисти утворили свій гурток; потай від учителів збиралися за містом, щоб прослухати доповідь, обговорити прочитану книгу чи власні літературні спроби.

Виключений 1890 року з Коломийської гімназії Стефаник, слідом за Лесем Мартовичем, переходить до Дрогобицької гімназії. Там він продовжує брати участь у таємному гуртку і в агітаційній роботі на селі. Серед гімназистів ходили цілі легенди про І. Франка. Стефаник спеціально пішов до Нагуєвич, де жив тоді Каменярь, щоб познайомитись з ним. І. Франко уважно стежив за появою і ростом молоді літературної порослі та мав славу доброго вихователя і наставника. Тим паче, що вже добре знав автора як "свого гарячого прихильника і при потребі охоронця". Відтоді почалася щира дружба двох письменників.

Вчився на медичному факультеті Краківського університету (1892-1900). Стефаник-студент бере активну участь у громадському житті рідного Покуття, розширює творчі контакти з українськими періодичними виданнями, активізує свою діяльність як публіцист. Після опублікування в 1890р. першої статті – "Жолудки наших робітних людей і читальні" – він у 1893–1899 рр. пише і друкує в

органах радикальної партії “Народ”, “Хлібороб”, “Громадський голос” та “Літературно-науковому віснику” ряд статей: “Віче хлопів мазурських у Кракові”, “Мазурське віче у Ржешові”, “Мужики і вистава”, “Польські соціалісти як реставратори Польщі od morza do morza”, “Книжка за мужицький харч”, “Молоді попи”, “Для дітей”, “Поети і інтелігенція”.

Брав активну участь у діяльності організованої І. Я. Франком та І.М. Павликом Русько-української радикальної партії (до її розколу). Стефаник боровся за демократичні права народу, проти його соціального і національного поневолення.

Друкватися почав 1897 р. В історію української і світової літератури увійшов як видатний майстер соціально-психологічної новели.

Перша збірка новел Стефаника — “Синя книжечка”, яка вийшла у світ 1899р. у Чернівцях, принесла Стефаникові загальне визнання,

була зустрінута захопленими відгуками найбільших літературних авторитетів, серед яких, крім І. Франка, були Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, стала помітною віхою в розвитку української прози. Автор “Синьої книжечки” звернув на себе увагу насамперед показом трагедії селянства.

У 1900р. вийшла друга збірка новел Стефаника — “Камінний хрест”, яку також було сприйнято як визначну літературну подію. У другій збірці головне місце займає тема, що хвилювала письменника протягом усього творчого життя, — самотність старість, трагедія зайвих ротів у бідних селянських родинах.

1901р. вийшла в світ третя збірка новел Стефаника — “Дорога”, яка становила новий крок у розвитку його провідних ідейно-художніх принципів. Це наявне у своєрідній поетичній біографії Стефаника “Дорога” та роком раніше написаній ліричній сповіді

“Confiteor”, що в переробленому вигляді була надрукована під назвою **“Моє слово”**. У збірці переважають новели безсюжетні, лірично-емоційного плану (“Давнина”, “Вістуни”, “Май”, “Сон”, “Озимина”, “Злодій”, “Палій”, “Кленові листки”, “Похорон”).

Тема матері і дитини, жертвності материнської, батьківської любові з’являється в Стефаніка у життєвому переплетінні з іншими темами ще в збірці **“Синя книжечка”** (“Мамин синок”, “Катруся”, “Новина”). Наявна вона й у збірці **“Камінний хрест”**. У “Літературно-науковому віснику” за 1900р. український читач відкрив для себе Стефанікову новелу **“Кленові листки”**, яка стала окрасою збірки **“Дорога”**

У 1905 році вийшла в світ четверта збірка письменника — **«Моє слово»**. У ній уперше була надрукована новела **«Суд»**, яка завершує перший період творчості Стефаніка.

Важливою віхою у житті В. Стефаніка була подорож 1903 року до Полтави на відкриття пам'ятника Іванові Котляревському. Крім Полтави, відвідав також Київ, Житомир та Канів, зустрівся з Миколою Лисенком, Лесею Українкою, Оленою Пчілкою, Михайлом Коцюбинським, Христиною Алчевською, Михайлом Старицьким, Панасом Мирним, Борисом Грінченком, Володимиром Самійленком, Гнатом Хоткевичем, Миколою Вороним, Іваном Стешенком та іншими, вони привітали його як одного з видатних діячів української літератури. Велике враження справило на письменника відвідання могили Тараса Шевченка. З неї він **«поклонився всій Україні»**.

З 1902 по 1916 роки не писав нових творів, займався громадською діяльністю. З 1904р. жив у с. Стецеві. **У 1908р. обраний послом австрійського парламенту у Відні.** **З 1910 року жив у рідному селі.**

З 1916 року повернувся до літературної творчості. У пору імперіалістичної війни і великих соціальних потрясінь, розпаду Австро-Угорської імперії і становлення радянської влади Стефаник знову береться за перо новеліста. Почався другий період його творчості, не такий інтенсивний, як перший, але з чималими здобутками. Хронологічним початком цього періоду можна вважати новелу **“Діточа пригода”** (написана восени **1916р.**, а опублікована на початку **1917р.**).

1916р. Стефаник пише новелу **“Марія”**, яку присвячує пам’яті Франка. За **“Марією”** письменник публікує шість новел, які разом із двома названими творами другого періоду (**“Діточа пригода”** і **“Марія”**) склали **п’яту збірку – “Вона – земля”**, видану **1926р.**

У 1927-1933рр. Стефаник опублікував ще більше десяти новел. В останні роки життя Стефаник пише також автобіографічні новели, белетризовані спогади. До них належать такі твори, як **“Нитка”**, **“Браття”**, **“Серце”**, **“Вовчиця”**, **“Слава Йсу”**, **“Людмила”**, **“Каменярі»**.

*Кілька поезій у прозі, що лишилися в архівах друзів Стефаника, були опубліковані вже після його смерті (**“Амбіції”**, **“Чарівник”**, **“Ользі присвячую”** та ін.).*

Під час Першої світової війни (1914-1918) років перебував здебільшого у Відні. Уважно стежив за наростанням національно-визвольного руху в Україні, покладав великі сподівання на розбудову української державності. Після розпаду Російської імперії Стефаник гаряче вітав утворення УНР. 17 листопада 1917 року, виступаючи на велелюдному вічі в Снятині, він заявив, що в Наддніпрянщині «в найбільшій величчї встає новий світ; звідти йде до нас світло для нашого розвою». Він очолював урядову делегацію (65 осіб) ЗУНР, яка приїжджала у січні 1919 року до Києва у зв'язку з проголошенням Акту Злуки обох частин України в єдину соборну державу. Під час приїзду встановив зв'язки з діячами науки й

культури, які посприяли виданню його творів: з 1919 року книжки Стефаника видаються в Харкові та Києві. Після громадянської війни і поразки визвольних змагань письменник болісно переживав крах своїх сподівань. Відрадою були звістки з Харкова, Канади, де публікувалися його твори, з Праги, де вони перекладалися чеською мовою. Письменник пильно стежив за подіями в підрадянській Україні, брав участь у громадському житті: очолював місцеву «Просвіту», кооперативну спілку «Сільський господар».

Розуміючи великі заслуги Стефаника перед українським мистецьким словом, його новаторські здобутки, радянський уряд з пропагандивною метою **призначив йому в 1928 р. персональну пенсію.** Проте Стефаник у **1933 році відмовився від персональної пенсії,** коли довідався про штучно створений голод і переслідування української інтелігенції. Дізнавшись про цю ситуацію, митрополит ***Андрій Шептицький*** ***призначив письменникові пенсію від Української греко-католицької церкви.*** Стефаник попросив касира видати призначену суму дрібними монетами. **З великою торбиною мідяків письменник вийшов на майдан і роздав милостиню жебракам з проханням помолитися за убієнних голодом українців.** Останні роки життя письменник тяжко хворів. 7 грудня 1936 року помер, похований у рідному селі.

Стефаника та його творчість високо оцінював І. Я. Франко *«Його новели – як найкращі народні пісні, в яких немає риторики, ані сентиментальності, а тільки наочне, голе, просте, не підфарбоване життя, дуже часто сумна дійсність, але оздоблена золотом найправдивішої поезії».*

Творчість В. Стефаника – не просто майстерне зображення автентичного галицького сільського побуту, політичних обставин того часу, це заглиблення в універсальні аспекти людського життя. Його творчість та манера письма мали великий вплив на розвиток української новелістики.

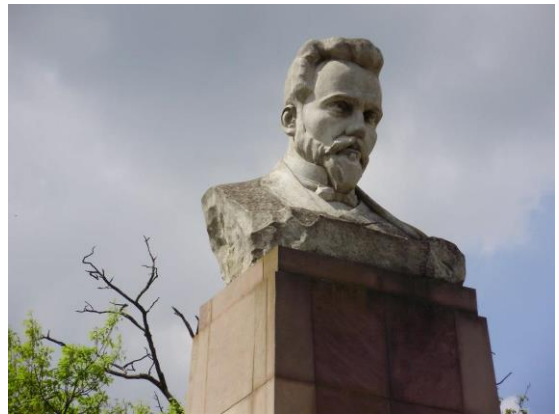
Твори В. Стефаника перекладено багатьма мовами світу (англійською, болгарською, грузинською, іспанською, італійською, литовською, німецькою, новогрецькою, польською, російською, румунською, сербохорватською, словацькою, словенською, угорською, французькою, чеською та іншими).

Пам'ять

У Івано-Франківську є премія у галузі літератури і мистецтва. Це найвища на Прикарпатті, яку присуджує Івано-Франківська обласна державна адміністрація місцевим авторам.

Василеві Стефанику споруджено пам'ятники:

- у Львові на вулиці Стефаника перед входом до Національної бібліотеки імені Стефаника
- в Івано-Франківську на подвір'ї Прикарпатського національного університету на вулиці Шевченка
- у селі Русові
- у місті Едмонтон (Канада)
- у місті Снятині
- у селі Ясенові Бродівського району на Львівщині

У родинному селі Русові в будинку письменника ще в 1941 році відкрили літературно-меморіальний музей.

Встановлено меморіальні дошки:

- на будівлі колишньої Дрогобицької гімназії
- на будівлі Прикарпатського національного університету
- на будинку культури села Розношинці на Тернопільщині
- на будинку № 3, вул. патріарха Йосифа Сліпого в м. Тернопіль

Увічнення в скульптурі й образотворчому мистецтві

- гіпсове погруддя (скульптор М. Паращук), 1906
- гіпсове погруддя (скульптор Я. Чайка), 1971
- дерев'яне погруддя (скульптор В. Одрехівський), 1971
- барельєф (скульптор Н. Мілян), 1940
- карбування на бронзі з портретом В. Стефаника (художник Д. Одзелашвілі), 1971
- поштова картка з портретом письменника (видана у Відні Петром Дятлівим), 1917
- бронзова медаль (скульптор Г. Кальченко), 1971
- бронзова медаль (скульптор Е. Мисько), 1971

Портрети В. Стефаника створили художники:

- І. Труш (1897), М. Жук (1926), В. Касіян (1926), П. Обаль (1927), Ф. Константинов (1946), Р. Турин (1948), І. Кисіль (1949), Г. Гарас, О. Кравченко (1971), Д. Периколян (1971), П. Сахро (1971), Михайло Фіголь (1971), Г. Сергеев (1983), М. Попович (1985)

Фільми та художньо-біографічні твори

- За мотивами новел «Камінний хрест» і «Злодій» 1968 року на Національній кіностудії імені Олександра Довженка знято художній фільм українського режисера Леоніда Осики «Камінний хрест»
- Про письменника знято документальні фільми:
- «Василь Стефаник» (1971, режисер Катерина Самофалова, редактор М. Костогриз)
- «Дорога. Василь Стефаник» (док. фільм з циклу «Гра Долі», студія «ВІАТЕЛ», реж. Василь Вітер)

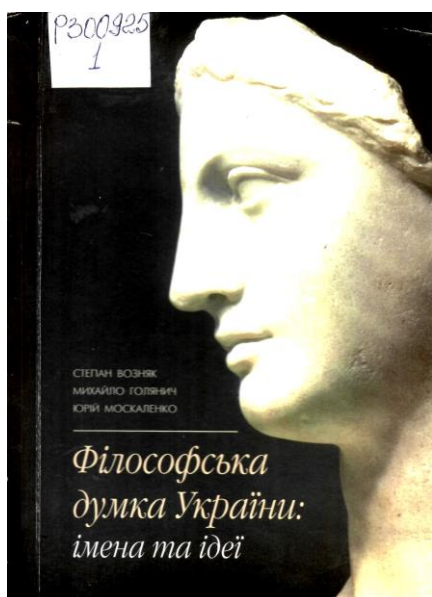
Художньо-біографічні твори про В. Стефаника:

- Піхманець Р. «У своїм царстві...» // Перевал, 2006. — ч. 4; 2007. — ч. 1.
- Процюк С. «Троянда ритуального болю». — К.: ВЦ «Академія», 2010.

Із 12 травня 2021 року Національний банк України вводить в обіг монету – **“Василь Стефаник”** (номіналом 2 грн).

Публікації у довідково-енциклопедичних виданнях, навчальних посібниках, наукових періодичних виданнях про життя і творчість Василя Стефаника

P300925

1

Возняк, Степан Михайлович.

Філософська думка України: імена та ідеї [Текст] : навч.-метод. посібник для студентів, аспірантів / С.М. Возняк, М.Ю. Голянич, Ю.М. Москаленко ; Прикарпатськ. ун-т ім. В. Стефаника. - 2-ге вид., доп. - Івано-Франківськ : [б. и.], 2003. - 135 с.

Розділ VI Українська філософія другої половини XIX-XX ст.

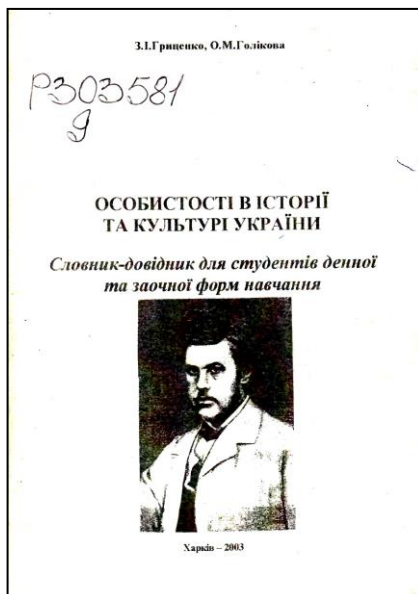
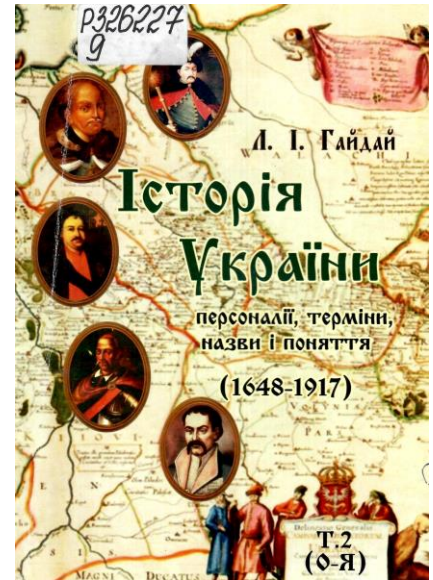
В. Стефаник – С. 101-103.

Р 326227

9

**Гайдай Л. І. Історія України: персоналії, терміни, Назви і поняття (1648-1917)
Навчальний посібник-коментар: У 2 т.
Т. 2 (О-Я). – Луцьк.: РВВ «Вежа», Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2008. – 368с.**

В. Стефаник – С. 244.

Р 303581

9

Гриценко, Зоя Іванівна.

**Особистості в історії та культурі України
[Текст] : словник-довідник для студентів ден. та заоч. форм навчання / З.І. Гриценко, О.М. Голікова ; Харк. нац. агр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. - Х. : [б. и.], 2003. - 111 с.**

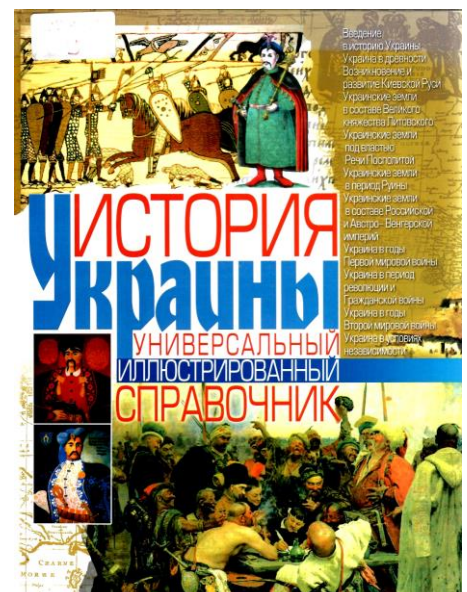
В. Стефаник – С. 90.

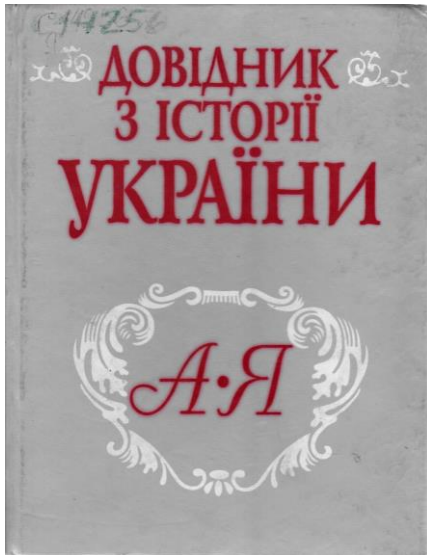
С 17950

9

**Губарев, Виктор Кимович.
История Украины [Текст] : унив. иллюстр. справочник / Губарев В.К. - Донецк : БАО, 2010. - 576 с.**

В. Стефаник – С. 245-246.

С 14256

9

Довідник з історії України (А-Я) / Інститут історичних досліджень Львівського національного університету ім. Івана Франка - К.: «Генеза». – 2001. – 1136с.

В. Стефаник – С. 833-834.

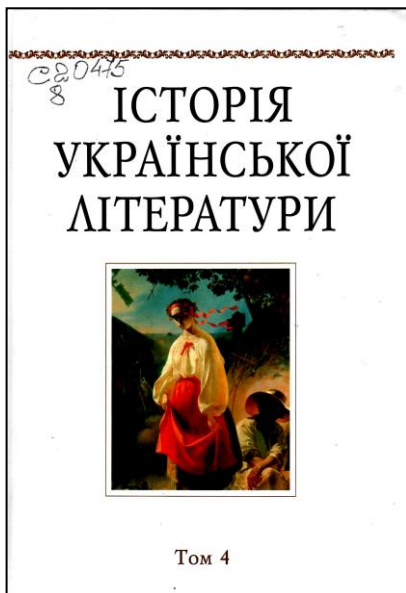
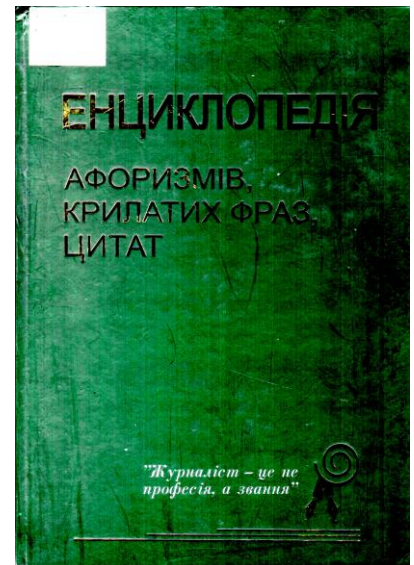
Б 12318

8

Капелюшний, Анатолій Олексійович.

Енциклопедія афоризмів, крилатих фраз, цитат "Журналіст - не професія, а звання" [Текст] : бл. 8800 висловів 1830 авт. / А.О. Капелюшний. - Л. : ПАІС, 2008. - 765 с.

В. Стефаник – С. 198.

С 20475

8

Історія української літератури [Текст] : у 12 т. / ред. колегія: Віталій Дончик (голова), Лукаш Скупейко (заст. голови), Надія Бойко (вчен. секр.), передм. Миколи Жулинського ; НАН України, Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. - К. : Наук. думка. - ISBN 978-966-00-1299-8.

Т. 4 : Тарас Шевченко / авт. Іван Дзюба ; наук. ред. Микола Жулинський. - К., 2014. - 783 с. : іл. - Іменний покажч.: с. 757-776. - Алф. покажч. творів: с. 777-770, бібліогр. у виносках.

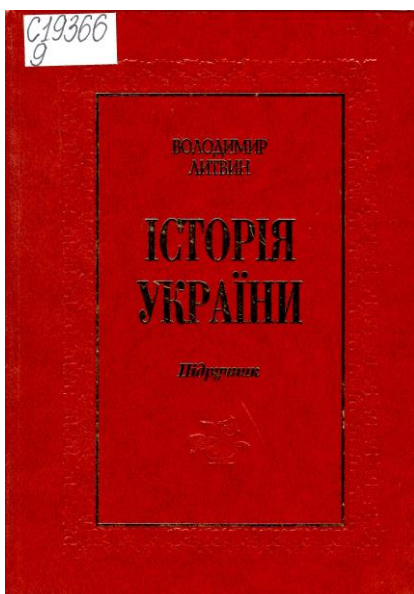
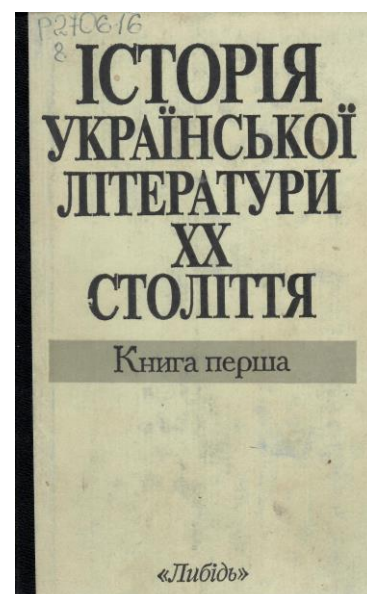
В. Стефаник – С. 717.

Р 270616

8

Історія української літератури ХХ століття. Книга 1 (1910-1930 роки) за ред. Віталія Дончика. – К.: «Либідь», 1993. - 782с.

В. Стефаник – С. 41.

С 19366

9

Литвин, Володимир Михайлович. Історія України [Текст] : підручник / Володимир Литвин. - 7-е допов. вид. - К. : Наук. думка, 2012. - 855 с. - Бібліогр.: с. 758-823.

В. Стефаник – С. 390, 455, 549.

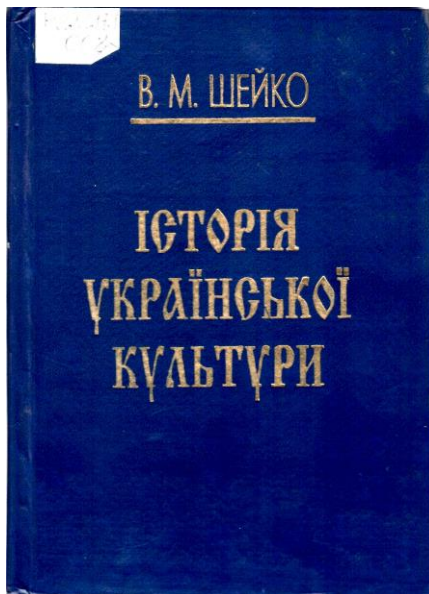
С 19904

9

Україна: політична історія. ХХ - початок ХХІ століття [Текст] : [наук. вид.] / [Ред. рада: Володимир Литвин (голова), Олексій Онищенко, Мирослав Попович та ін.; Ред. кол.: Валерій Смолій, Юрій Левенець (співголови), Станіслав Кульчицький та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. імені І. Ф. Кураса. - К. : Парламентське вид-во, 2007. - 1028 с.

В. Стефаник – С. 599.

**Р 292979
008**

Шейко В. М. Історія української культури: монографія. – Х.: ХДАК, 2001. – 400с.

В. Стефаник – С. 103, 117.

Статті з періодичних видань за 2017-2021 роки

1. Баран Є. Василь Стефаник: витoki літературної творчості / Є. Баран // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2019. – № 2. – С. 484-491. – Режим доступу : <https://pvntsh.nung.edu.ua/index.php/word/article/view/1063>
2. Бикова Т. В. Літературно-критичні та політичні погляди Василя Стефаника кінця ХІХ – початку ХХ століття / Т. В. Бикова // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету / Міжнар. гуманітар. ун-т. – Одеса, 2019. – Вип. 30. – С. 122-125. – Режим доступу : <https://docs.mgu.edu.ua/docs/konferencii/sborniki/sbirnik302019.pdf#page=122>
3. Голод Н. С. Трансформаційний потенціал малої прози в історично-літературному процесі (на основі матеріалу мистецької роботи Василя Стефаника) / Н. С. Голод // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2019. – № 3. – С. 425-437. – Режим доступу : [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2019-3\(55\)-425-437](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2019-3(55)-425-437)
4. Дяченко О. В. Василь Стефаник: катарсис через трагедію / О. В. Дяченко // Соціально-гуманітарний вісник. – 2018. – Вип. 22. – С. 33. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/41916/1/2018_Diachenko_Vasyl_Stefanyk.pdf
5. Кошова І. О. Кольоровий світ експресіоністських новел Василя Стефаника (Стаття 1) / І. О. Кошова // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – 2017. – Вип. 1(2). – С. 40-48. – Режим доступу : <http://philolog-ejournal.cdu.edu.ua/article/download/2364/2435>
6. Кошова І. О. Кольоровий світ експресіоністських новел Василя Стефаника (Стаття 2) / І. О. Кошова // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – 2018. – Вип. 1(1). – С. 88-93. – Режим доступу: <http://philolog-ejournal.cdu.edu.ua/article/viewFile/2852/3031>

7. Кузьміна І. Експресія та психологізм соціальних новел Василя Стефаника / І. Кузьміна // Молодь і ринок. – 2018. – № 5 (160). – С. 124-128. – Режим доступу : <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.133919>
8. Матвіїшин О. Діалектизми Василя Стефаника крізь призму перекладу німецькою мовою / О. Матвіїшин // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Філологічні науки. – 2019. – Вип. 175. – С. 714-718. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2019_175_139
9. Мірошник О. Ю. Проблема самогубства у внутрішньому світі Василя Стефаника: психобіографічний і творчий аспекти / О. Ю. Мірошник // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія. – 2018. – Вип. 27-28. – С. 69-84. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lfk_2018_27-28_9
10. Никифорок Т. Дослідження наукового вкладу в літературу України ХХ ст. Ю. Стефаника за збіркою нарисів та есе «Моїм сином, моїм приятелем» («Герої В. Стефаника в дійсності») / Т. Никифорок, В. Андрієць // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. – 2020. – № 1. – С. 85-88. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24061/2411-6181.1.2020.167>
11. Паньків М. З. Основні режими екзистенціалізму призвою романів Василя Стефаника / М. З. Паньків // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2019. – № 3. – С. 464-469. – Режим доступу : [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2019-3\(55\)-464-469](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2019-3(55)-464-469)
12. Ясь О. В. Василь Стефаник у світлі історіографічної та культурної рецепції (до 150-річчя від дня народження) / О. В. Ясь // Вісник Національної академії наук України. – 2021. – № 5. – С. 3-11. – Режим доступу : <https://doi.org/10.15407/visn2021.05.003>
13. Shytyk L. Ways of Transferring the Internal Speech of Characters: Psycholinguistic Projection / L. Shytyk, A. Akimova // Psycholinguistics. – 2020. – № 27(2). – P. 361-384. – Mode of access : <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-2-361-384>

Посилання на тематичні сайти [BNF: 134832215](#) · [GND: 11924439X](#) · [ISNI: 0000 0001 1061 6106](#) · [LCCN: n89604859](#) · [NKC: jn20010420022](#) · [NLA: 983141](#) · [NTA: 071304800](#) · [NUKAT: n96216636](#) · [LIBRIS: 93930](#) · [SUDOC: 035508906](#) · [VIAF: 49374632](#)

Розділ виставки про життя та творчість Василя Стефаника підготовлений за матеріалами Вікіпедії.